

UN MANUSCRIS ARDELEAN DIN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XVII-LEA

Biblioteca Mitropoliei Banatului din Timișoara păstrează un manuscris ardelean¹ din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, important nu numai pentru stabilirea circulației slovei scrise printre românii transilvăneni, dar și pentru elucidarea permanentelor legături spirituale cu provinciile românești de dincolo de Carpați.

Manuscrisul, redactat în limba română, are titlul „Pravilă prescurt aleasă dintre sfintele scripturi scoasă pentru cele 7 taine”, conținând 126 file, legate în format de carte cu dimensiunile de 14,5/18,5 cm. Copertele sînt legate în piele neagră ornamentată cu un chenar de motive geometrice simple și cu reprezentarea crucii, lucrătură ulterioară însă (sec. XIX) datei scrierii manuscrisului.

Pe baza studiului comparativ am reușit să determinăm izvorul de care s-a servit copistul, care ne-a rămas însă necunoscut. Este vorba de cele „Șapte taine”, carte tipărită la Iași în timpul lui Vasile Lupu, în anul 1644². Titlul aflător pe pagina 1, la începutul textului, este aproape identic cu cel al manuscrisului: „Pravilă prescurt aleasă din svintele scripturi scoasă pre rînd și tocmită, mai vrătos pentru ceale șapte taine mari...”³. Textul manuscrisului respectă cu fidelitate modelul tipărit, numai pe alocuri mici scăpări sau „inovații” ale copistului. Titlurile capitolelor și inițialele sînt subliniate prin folosirea unei cernele chinovar foarte puternice, restul textului fiind scris cu o cerneală de un negru intens, cu caractere regulate și deosebit de citețe.

De mare interes sînt însemnările ce atestă circulația pe care o cunoaște manuscrisul în decursul timpului, proprietarii pe la care se perindă, cit și alte amănunte legate de existența sa.

În josul filelor 49–61 se află însemnat: „Această carte ce o cheamă pravilă ou cumpărat Dande Nicula din Buciumi drept 6 florinți și 18 de bani de la popă Niculae din Abrud și o au pus în beserecă în Buciumi să-i fie de pomană pre viță (viață—n.n.), pre sămănță și pe(n)tru sufletul tătini-său Dande Ion și mîni-sa Zamfira i Cadi ih i dadeat ego na ț(e)rcov uc(o)lo Buciumi dabudit vă m(i)l(ost)ivu i vă pamiat i et(o) hram s(v)eat i ț(e)rc(o)vi bl(a)go-veașcenie b(ogoro)d(i)țe a ctosea pocupit vazeati ot s(vea)ta(i)a ț(e)rc(o)vi ili ucradati dabudet procleat i a anathema ot g(o)s(po)da b(o)ga i i(s)p(a)sa nașego C(ri)s(to)sa i ot ci(s)t(e)nia ego materi pr(i)snod(v)i M(a)ria i ot 318 o(t)țea ije v(eli)kii i ot vāseah s(vea)ti h amin vāleato ot s(vea)titelnago vāploștenia 1694”⁴.

Suma de bani foarte ridicată pe care Nicula Dande din Buciumi (azi comună în județul Alba) a plătit-o preotului Niculae din Abrud (să fie oare acesta copistul manuscrisului?)⁵, ne dezvăluie prețuirea de care se bucura la acea vreme scrisul românesc pe teritoriul Transilvaniei.

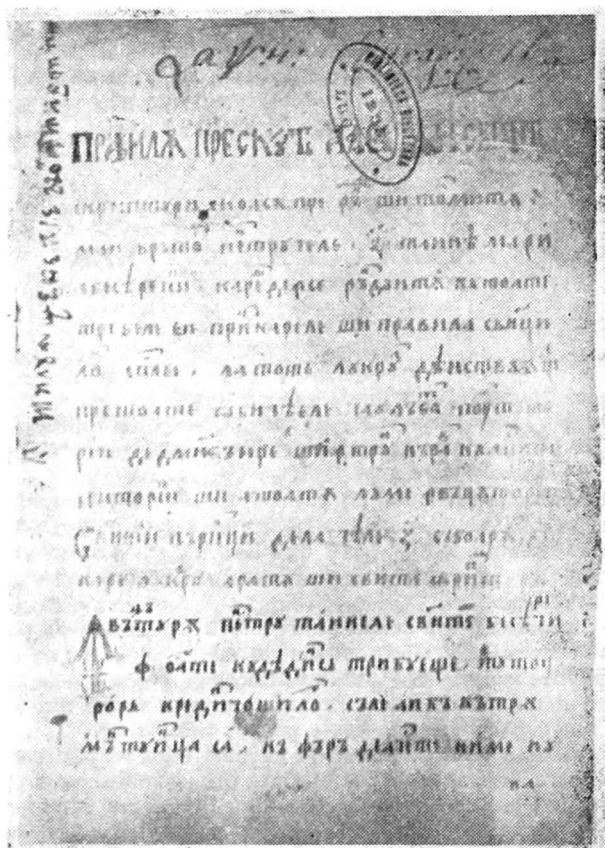
¹ Fond Lugoș, Nr. de inv. vechi F. VII. 50

² I. Bianu, N. Hodoș, *Bibliografia românească veche*, vol. I (1508–1716), București, 1903, Nr. 47, p. 147.

³ *Ibidem*, p. 150.

⁴ „... și fiilor lui și pentru copiii săi să fie dată la biserică de lîrgă Buciumi, ca să fie spre mîlcstivire și spre amintire și acest hram al sfintei biserici (este—n.n.) Bunavestire a Născătoarei de Dumnezeu și care ar cuteza să o ia de la sfînta biserică sau să o fure, să fie afurisit și blestemat de Domnul Dumnezeu și de Mîntuitorul nostru Cristos și de cinstita sa mamă Fecicara Maria și de toți cei 318 părinți mari și de toți sfinții, amin. În anul de la Sfînta Întrupare (a Domnului—n.n.), 1694.”

⁵ Nu trebuie uitat faptul că în acel timp scrisul — și cu atât mai mult cel chirilic — era un apanaj aproape exclusiv al clerului.

Pagina de început a manuscrisului

Însemnarea de la fila 115 și cele următoare ne indică itinerarul ulterior al manuscrisului: „Aceasta sfântă d(u)mnezeiască carte este al lui popa Aron cu fiilor(sic!) săi, carele au dat d(u)mnezeu și au cumpărat cu bani buni și cine ar fura-o să fie afurisit de 318 părinți sfinți de la Nicheia, scris-am eu Ion a lui popa Aron, 1757 m(e)șița septemvrie, 21 zile ispitaș pir(v)oi”.⁶

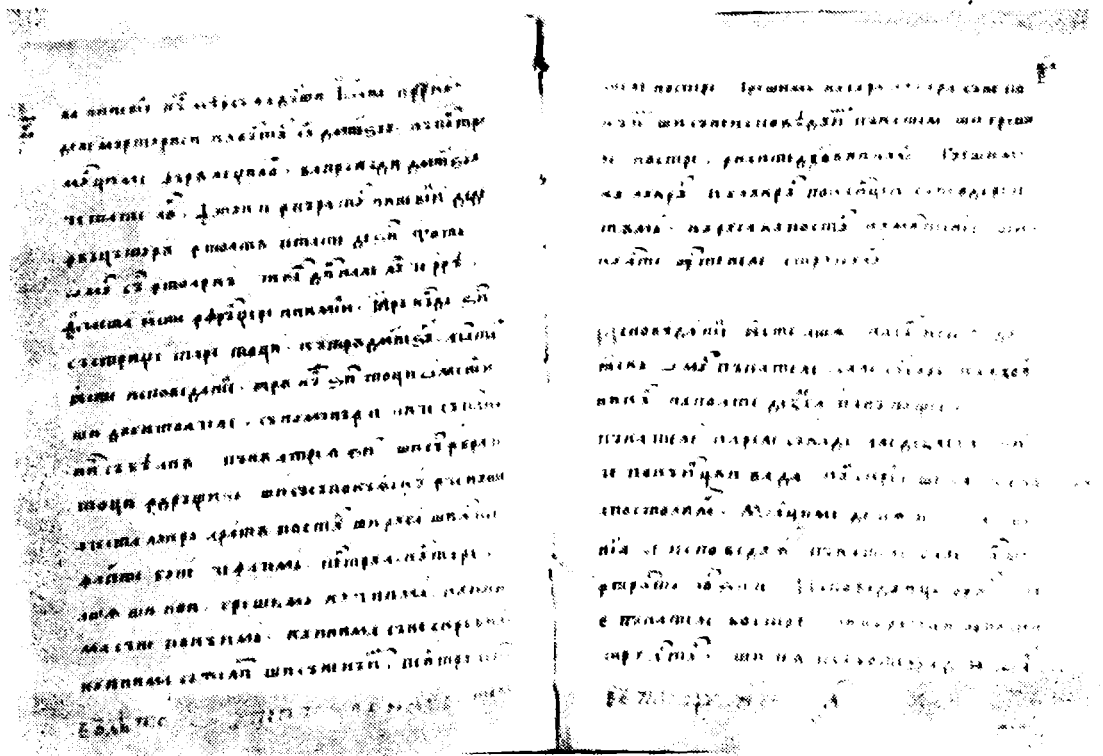
Soarta manuscrisului după 1757 este necunoscută. În secolul al XIX-lea cartea intră în fondurile de bibliotecă ale episcopiei greco-catolice de la Lugoj, ajungând astăzi în biblioteca Mitropoliei Banatului din Timișoara.

Manuscrisul are o semnificație istorică deosebită: el constituie încă o mărturie a legăturilor culturale permanente dintre Transilvania și Moldova, exprimate și prin intensă circulație a cărții românești între cele două provincii. Tocmai această realitate va fi la populația românească de pe aceste teritorii unul din factorii cristalizării unei puternice conștiințe a comunității de neam, limbă și aspirații.

COSTIN FENEȘAN

⁶ „... cercetind mai întâi.”

Din secolul al XVIII-lea provine și însemnarea de pe pagina de gardă de la sfârșitul manuscrisului: „Ac(ea) sta carte parohului alui popa Toder Dinu cine să cetească și să să roage d(o)mnului(i) și cine or fura să fie afurisit de 300 și 18 părinți sfinți”. În același loc, un proprietar al manuscrisului de la începutul secolului al XIX-lea menționează datele de naștere ale copiilor săi. Un alt proprietar, din secolul al XVIII-lea este amintit de însemnarea de pe fila 69 și 75: „Scris-am eu popa Ion Din(u).”

Pagină din manuscris cu sfârșitul însemnării de la 1694

EINE SIEBENBÜRGISCHE HANDSCHRIFT AUS DER ZWEITEN HÄLFTE DES 17.-TEN JAHRHUNDERTS

(Zusammenfassung)

Der Verfasser befasst sich mit einer siebenbürgischen rumänischen Handschrift (besser gesagt eine Kopie), deren Quelle das 1644 zu Jassy erschienene Buch „Die 7 Geheimnisse der Kirche“ ist. Die in der zweiten Hälfte des 17.-ten Jahrhunderts entstandene Handschrift — deren Verfasser uns jedoch unbekannt ist — zeugt noch einmal für die ununterbrochenen, regen materiellen und geistigen Beziehungen der Rumänen Siebenbürgens mit jenen der Moldau. Die handschriftlichen Aufzeichnungen der Besitzer des Buches — aus dem 17. und 18. Jahrhundert — bilden wertvolle Hinweise zur Kenntnis der Wissbegierde und des Buchkreislaufes bei den siebenbürger Rumänen in der Zeit des Heranbildens eines modernen nationalen Bewusstseins.